

TÜRKİYE'DE KORSAN YAZILIM Neden Hâlâ Başladığımız Yerdeyiz?

Kimi zaman bilerek, kimi zaman fark etmeden korsan yazılım kullanabiliyoruz. Peki, ülkemiz için korsan yazılımla mücadele bir öncelik midir? Ülkemizde korsan yazılımla mücadele için çıkarılan düzenlemeler bulunmakla birlikte korsan yazılım kullanımı oldukça yaygındır. Bu durum, son yıllarda herhangi bir azalma eğilimi göstermemektedir. Akademik literatürde bir ülkede korsan yazılımla mücadelenin başarısının o ülkenin genel anlamda kurumsal kalitesiyle alakalı olduğunu görmekteyiz. Bu sebeple korsan yazılımla mücadele ve fikri mülkiyet haklarının geliştirilmesi konusunun Türkiye'de genel anlamda kural hâkimiyetinin güçlendirilmesi hedefi ile birlikte ele alınmasında fayda vardır. Bu notta Türkiye'nin yazılım pazarı ve fikri mülkiyet kanunları ile uygulamaları konusunda bilgi verilmekte, korsan yazılımın yazılım sektörüne ve ekonominin geneline olan etkisi ele alınmakta ve korsan yazılım kullanımının sebeplerini inceleyen araştırmalara dayalı olarak bu alanda alınacak önlemleri vurgulanmaktadır.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1248/Ali+Sokmen>

Türkiye Yazılım Sektörü

Türkiye'de yazılım sektörü 2011 yılında 2,8 milyar TL ciro yapmıştır.² Sektörde aktif yaklaşık 2300 firma vardır. Bunların yarıya yakını teknoparklarda yer almaktadır. Sektördeki şirketlerin yüzde 46'sı İstanbul'da, yüzde 20'si Ankara'dadır. İstanbul'daki firmalar mobil yazılımlar, uygulamalar ve sistem yazılımı alanında yoğunlaşırken kamunun müşteri olarak önemini daha fazla olduğu Ankara'daki firmalar savunma ve sağlık gibi alanlarda çalışmaktadır. Yaklaşık 50 milyon İnternet kullanıcı sayısı ve 22 milyar TL büyüklük ile Türkiye, Avrupa'da yazılım pazarının en yüksek büyüme potansiyeline sahip olduğu ülkelerdendir.³ Geçtiğimiz dönemde hızlı bir büyüme gösteren Türkiye yazılım pazarı, 2002-2012 yılları arasında yüzde 14'lük bir yıllık bileşik büyüme oranı yakalamıştır. Nitekim Deloitte'in Avrupa ve Orta Doğu'nun en hızlı büyüyen 500 teknoloji firmasını belirlediği Fast 500 EMEA listesinde ikisi ilk 10'da olmak üzere 30 Türk firması bulunmaktadır. 2008 yılında aynı listede sadece 20 Türk firması bulunmaktaydı.

Türkiye yazılım sektörünün hacminin yüzde 30'a yakın bir kısmı dış pazar kaynaklıdır. 2012 yılında 479 milyon dolar ihracat yapan sektör 2015 yılında 1 milyar dolara ulaşmayı hedeflemektedir. Telekomünikasyon sektörünü de içeren bilişim sektörünün toplam ihracatı ise 712 milyon dolar olup Türkiye'nin toplam hizmetler ihracatının yüzde 1,6'sına denk gelmektedir. Bu miktarın küçüklüğünü bilişim ihracatının Rusya'da 20 milyar dolar, Brezilya'da 22 Milyar dolar, Kore'de 24 milyar dolar, Hindistan'da ise 95 milyar dolar olmasına bakarak anlayabiliriz. Yazılım alanında 70'ten fazla ülkeye ihracat yapan Türkiye'nin en önemli ihracat ortakları Almanya ve ABD'dir. Bu ülkelere ihracatta gömülü yazılım ve mobil uygulamalar öne çıkmaktadır.

Türk Yazılım İhracatında Hedef Ülkelerin Payları, 2012

Almanya	%12.0
ABD	%11.9
BAE	%8.5
Libya	%7.6
İngiltere	%7.4
Azerbaycan	%5.7
İsviçre	%4.0
Diğer	%42

Kaynak: YASAD

Yerli pazara baktığımızda müşteriler arasında kamu sektörü ve imalat firmalarının toplam talebin yarısını oluşturduğu görülmektedir. Kamu sektöründe güvenlik, imalat sanayinde de otomasyon ve üretim yazılımları öne çıkmaktadır. Yazılım için talep yaratan diğer önemli sektörler arasında telekomünikasyon, enerji, finans, sigortacılık ve muhasebe

² TÜİK Veritabanı

³ Boston Consulting Group, 2013. *Türkiye Online: Türkiye İnternet Ekonomisi Raporu*, <http://www.turkiye-ekonomi.com/Turkey-Online-Turkish.pdf>

bulunmakta, turizm, sağlık ve eğitim yazılım alanları ise hızlı gelişmektedir. Kamu sektörünün önümüzdeki dönemde yazılım talebini arttıracak büyük projeleri bulunmaktadır. Bunlar arasında eğitimde FATİH projesi, e-devletin yaygınlaşması, sağlıkta ilaç takip sistemi, savunma sektöründe ise milli tank ve füze projeleri bulunmaktadır.

Yazılım Sektöründe Fikri Mülkiyet Hakları Mevzuatı ve Uygulaması

Ülkemizde fikri mülkiyet haklarını düzenleyen kanun, 1951 tarihinde yürürlüğe giren ve 1983, 1995 ve 2001 yıllarında üç önemli değişiklik geçiren 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'dur. Bu kanun, sinema, edebiyat gibi alanlardaki sanat eserlerini ve bilgisayar programları gibi ilim eserlerinin mülkiyet haklarını düzenlemektedir. Bu kanuna göre yazılım telif haklarını ihlal edenler lisans başına bir ila beş sene arası hapis ve adli para cezasına çarptırılmaktadır. Kanuni çerçeve açısından bakıldığında bilgisayar programlarının lisanssız kullanımını önleyecek fikri mülkiyet düzenlemeleri büyük ölçüde yürürlükte bulunmaktadır. Nitekim Avrupa Birliği'nin 2013 ilerleme raporunda Türkiye'nin fikri ve sınai mülkiyet hakları açısından AB müktesebatıyla ileri seviyede uyum içerisinde olduğu belirtilmiştir.⁴

Türkiye'de fikri mülkiyet hakları açısından en önemli sorunlar mevzuatta değil, uygulamada yaşanmaktadır. Nitekim aynı raporda fikri ve sınai mülkiyet hakları alanında mevzuatın uygulama usullerini düzenleyen kanunların güncellenmesi ve yargının kapasitesinin artırılması gerekliliğinin altı çizilmiştir. Geçtiğimiz sene içerisinde fikri ve sınai haklar hukuk ve ceza mahkemelerinin sayısının 22'ye çıktığı, bu sayede yargılama sürelerinin belirgin bir şekilde azaldığı kayda geçilse de hızlı karar alınmasının ekonomik zararların önüne geçilmesi için çok önemli olduğu bu alanda yargı kapasitesinin hala yeterli olduğu belirtilmiştir. Benzer bir şekilde, ABD Ticaret Temsilcisi Ofisi (Office of the United States Trade Representative), geçtiğimiz yıl yayınladığı bir raporda Türkiye'de yazılımların yasadışı kullanımının önüne geçecek etkin bir mekanizmanın bulunmadığını ve kamuda da korsan yazılım kullanımının yaygın olduğunu belirtmiştir.⁵ Raporda WIPO'nun İnternet anlaşmaları da dâhil olmak üzere, ilgili mevzuat ve anlaşmaların uygulanması aşamasındaki sorunların giderilmesi tavsiye edilmiştir.

Türkiye'de Korsan Yazılım ve Ekonomiye Etkileri

Ülkemizde korsan yazılımın durumundan bahsetmeden önce genel olarak fikri mülkiyet hakkı ihlallerine bakmak, daha sonra korsan yazılımı bu çerçevede içinde incelemekte fayda vardır. Telif hakkı ihlali ve sahtecilik gibi konularda Türkiye kötü bir karneye sahiptir. Türkiye, AB pazarında ele geçirilen taktit ürünlerde menşe açısından ilk beş ülkeden biri,

⁴ Avrupa Komisyonu, *Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu*,

http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2013_ilerleme_raporu_tr.pdf

⁵ 2013 Special 301 Report, Office of the United States Trade Representative

gıda gibi bazı sektörlerde de birincidir. Korsan ve taklit ürünlerin Türkiye ekonomisi içerisindeki büyüklüğünün yaklaşık 10,6 milyar dolar olduğu tahmin edilmekte olup, bunun 3,5 ile 4,4 milyar dolar arasındaki bölümünün ithal ürünlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.⁶ Dijital korsanlığın bu pasta içindeki payının 400 milyon ile 1 milyar dolar arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Sahte ve taklit ürünlerin ekonomiye önemli zararları vardır. Bu ürünler öncelikle tüketiciler için tehlikelidir. Fakat korsan ve taklitçiliğin ekonomiye esas zararı, yenilikçiliğe ve ürün geliştirmeye yapılan yatırıma geri dönüşü azaltıp katma değeri yüksek bir yerli endüstrinin gelişmesine engel olmasından kaynaklanır. Bu durum doğrudan gelir kaybına, dolaylı olarak da vergi ve istihdam kaybına yol açar. Korsan ve taklit ürünlerin Türkiye'de kamuyu doğrudan 2,4 milyar dolar zarara uğrattığı, 60.000'i uzun dönemli olmak üzere 135.000 kişilik istihdam kaybına yol açtığı tespit edilmiştir.⁷ Telif haklarının ihlalinin ölçülemeyen diğer zararları ise yüksek katma değerli, Ar-Ge'ye dayalı üretim için yapılan yatırımların geri dönüşünü azaltarak girişimcileri bu alanlardan caydırması ve doğrudan yabancı yatırımı azaltmasıdır. Fikri mülkiyet haklarını uluslararası karşılaştırmalı olarak ölçen Ginarte-Park Patent Hakları Endeksi'nde Türkiye'de fikri mülkiyet hakları alanında her yüzde 1'lik iyileşme, 1,9 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırım, 1 milyar dolar ihracat, 15.000 yeni istihdam ve GSYİH'ye 440 milyon dolarlık katkı anlamına gelmektedir.⁸

Türkiye'de korsan yazılım kullanımına bakıldığında durumun fikri mülkiyet haklarının genel görünümünden farklı olmadığını görmekteyiz. Business Software Alliance'ın yaptığı bir araştırmaya göre 2011 yılında Türkiye'de kullanılan her 100 yazılımdan 62'si korsan yazılımdır.⁹ Bu oran, dünya genelinde yüzde 43, AB'de yüzde 36, Japonya'da yüzde 21, ABD'de ise yüzde 20 seviyesindedir. Üzücü bir gerçek, Türkiye'de korsan yazılım kullanım oranının yapılan düzenlemelere rağmen geçtiğimiz yıllarda yüzde 62 ile 64 arasında sabit kalmış olmasıdır.

Korsan yazılımın Türkiye yazılım sektörüne olan zararının aynı araştırmada 2011 yılında 526 milyon dolar olduğu tahmin edilmektedir.¹⁰ Vergiler ve sosyal harcamalar gibi dolaylı etkiler de hesaba katılırsa bu miktarın ekonomiye olan genel zararı 1 milyar dolara kadar çıkabilmektedir. Korsan yazılımla mücadelenin hem yazılım sektörüne, hem de ekonominin geneline önemli faydaları olacaktır. 2008 yılında yapılan bir çalışmaya göre Türkiye'de korsan yazılım kullanım oranının yüzde 64'ten 54'e düşmesiyle 4 senede

⁶ Frontier Economics Ltd, 2011. *The economic and social impacts of counterfeiting and piracy in Turkey*, <http://www.iccwbo.org/Data/Documents/Bascap/International-engagement-and-advocacy/Country-Initiatives/Economic-and-Social-Impacts-of-Counterfeiting-and-Piracy-in-Turkey/>

⁷ A.g.e.

⁸ A.g.e.

⁹ Business Software Alliance, 2012. *2011 Global Software Piracy Study*

¹⁰ A.g.e.

toplam 80 milyon dolar ek vergi geliri, 1900 civarında ek bilişim sektörü istihdamı ve ekonomiye 624 milyon dolarlık bir katkı sağlanabilirdi.¹¹

Korsan Yazılımla Mücadele: Gelir Değil, Yönetişim Meselesi

Korsan yazılımın nedenlerini inceleyen literatürde gelir seviyesi ile korsan yazılım yaygınlığı ilişkisi yoğun olarak incelenmiştir. Korsan yazılım kullanımının nedenleriyle ilgili çoğu araştırma ekonominin önemli bir etken olduğunu bulmuştur. ABD'de bir eyaletin gelir seviyesi, vergi oranları ve ekonomik özgürlüğü ne kadar fazla ise o eyalette korsan yazılım kullanımının o kadar azaldığı tespit edilmiştir.¹² Farklı ülkeler karşılaştırıldığında gelir seviyesinin korsan yazılım kullanımıyla negatif korelasyon bulunmakta, kurumsal faktörler, eğitim seviyesi, siyasi özgürlükler ve ABD ile ticaretin büyüklüğü gibi başka etkenler de etki etmektedir.¹³ ¹⁴ Çeşitli ekonomi ve yönetim göstergeleri arasında korsan yazılım kullanımını açıklamada geçerli olan bir başka önemli etken ise yolsuzluktur.¹⁵

Fakat korsan yazılım kullanımı ile gelir seviyesinin arkasında yönetsimsel faktörlerin olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur. Amerikan Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu (NBER) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, benzer gelir seviyesinde olup farklı ülkelerde yer alan şehirlerde korsan yazılım kullanımı karşılaştırıldığında kural hâkimiyeti, rekabet yoğunluğu gibi kurumsal faktörlerin belirleyici olduğu, farklı gelir seviyesinde fakat benzer kurumsal ortama sahip olan şehirlerde ise korsan yazılım kullanımının benzer seviyelerde olduğu tespit edilmiştir.¹⁶ Aynı çalışmada web sitesi kapatmak, korsan yazılım kullanıcı ve sağlayıcılarına operasyonlar düzenlemek veya dikkat çeken davalar açmak gibi aksiyonların korsan yazılım kullanımını azaltıcı bir etkisi olmadığı da belirtilmiştir.

¹¹ IDC, 2008. *The Economic Benefits of Lowering PC Software Piracy*

¹² Trisha L. Bezmen, Craig A. Depken, 2006. Influences on software piracy: Evidence from the various United States, *Economics Letters* 90, 356–361

¹³ Marron, D.B., Steel, D.G., 2000. Which countries protect intellectual property? The case of software piracy. *Economic Inquiry* 38, 159–174.

¹⁴ Rajeev K. Goel & Michael A. Nelson, 2009. Determinants of software piracy: economics, institutions, and technology

¹⁵ Andrés, Antonio R. and Goel, Rajeev K., 2011. Corruption and Software Piracy: A Comparative Perspective, *Policy & Internet*: Vol. 3: Iss. 3, Article 2, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2202/1944-2866.1088/abstract>

¹⁶ Susan Athey & Scott Stern, 2013. The Nature and Incidence of Software Piracy: Evidence from Windows, *NBER Working Paper Series*

Sonuç

Yazılım Türkiye'de önemli büyüme potansiyeli bulunan, ihracatın önemli yer tuttuğu bir sektördür. Yazılımla ilişkili fikri mülkiyet hakları mevzuatı genel olarak yeterli, uygulaması ise zayıftır. Türkiye'de korsan yazılım yaygın olup, bu alanda alınan önlemlere rağmen yaygınlıkta bir düşüş görülmemektedir. Yapılan akademik çalışmalar, korsan yazılımla mücadelenin, aynı şeffaflık gibi, esas olarak gelir değil kurumsal yapı ile alakalı olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, ABD'nin taraf olduğu serbest ticaret anlaşmalarına üretim sürecinde korsan yazılım kullanılan ürünlerin ithalini engelleyen hükümlerin eklenmeye başladığını göz önünde bulundurursak, fikri mülkiyet haklarının yeterince sağlanamamasının Türkiye ekonomisi için çok daha ciddi sonuçlar doğurabileceğini söyleyebiliriz.¹⁷

Sonuç olarak, Türkiye'de yazılım sektörünün gelişebilmesi, istihdam, vergi gelirleri ve milli gelirin artması ve dünya çapında başarılı girişimlerin ortaya çıkabilmesi için korsan yazılımla mücadelenin ciddiye alınarak gerekli yasal ve kurumsal önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu amaçla yargı kapasitesinin geliştirilmesi, mevcut kanunların ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin uygulamalarının iyileştirilmesi ve kullanıcıların bilinçlendirilmesi korsan yazılım kullanımından doğan zararları azaltıp ekonomiye önemli katkılar sağlayacaktır. Korsan yazılım kullanımının gelir seviyesi ile alakalı, ülke geliştikçe kendiliğinden azalacak bir olgu olduğu varsayımıyla yola çıkmak yerine, bunu bir yönetim sorunu olarak görmeli ve kural hâkimiyetini sağlamak gibi kurumsal dönüşüm hedefleriyle birlikte ele almalıyız.

¹⁷ Merve B. Akıncioğlu, 2014. *Fikri Mülkiyet Hukuku'nda Yaklaşan Risk: Artık Korsan Yazılımı Rakip Ülkelerin İhracatçıları da Takip Edecek*, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1395417615-2.Fikri_Mulkiyet_Hukukunda_Yaklasan_Risk.pdf